

A JOGI NORMA ELMÉLETE A POSZTPOZITIVISTA NEOKONSTITUCIONALIZMUS KONTEXTUSÁBAN

Paulo Ricardo Schier*

Priscila Andreoti Ferreira***

ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen cikk célja, hogy a jogi norma elmélete terén elemezze a posztpozitivistá neokontitucionalizmus és az alkotmányosság közötti különbségeket, bemutattva, hogy a szabályok és elvek közötti különbségtétel hogyan alakult ki, és hogyan kapcsolódik az alkotmányelmélet e különböző momentumaihoz, és hogyan gyakorol erőteljes hatást az alapjogi dogmatika szintjén.

Kulcsszavak: pozitívizmus. Posztpozitívizmus. Alkotmányosság. Neokontitucionalizmus. Normatív elmélet. Alapvető jogok.

1 BEVEZETÉS

A neokontitucionalizmus, bár Brazíliában egyre nagyobb teret hódít és erőteljesen terjed, ugyanakkor reakciókat és ellenszenvet vált ki, a II. világháború utáni jogállamiság változásából eredő tipikus alkotmányelmélet (nem egészen elmélet) egy olyan pillanatát fejezi ki, amely Brazíliában nagy lendületet kapott az 1970-es évek közepén a kritikai jogelméletek fejlődésével, majd pedig azzal, hogy egy olyan emancipációs alkotmányos dogmatika megalkotására volt szükség, amely képes az 1988-as alkotmány szövegének teljes normativitását garantálni.

Ezt követően világosan látszott, hogy az alkotmányról alkotott egyes jusnaturalista, pozitivistá és liberális felfogásokon túl kell lépni, és az új jog demokratikus eszközökkel való gondolkodását kell erőltetni.

*Az UFPR alkotmányjogból doktorált. Az UniBrasil Alapvető jogok és demokrácia mesterképzésének professzora és kutatója. Az UniBrasil, valamint a Romeu Felipe Bacellar Posztgraduális Jogi Intézet és a Brazil Alkotmányjogi Akadémia alkotmányjogász professzora. A Wroclawi Egyetem (Lengyelország) vendégprofesszora. A NUPECONST - Alkotmányjogi, Alapjogi és Demokrácia Kutatási Központ - CNPq kutatója. A Brazil Alkotmányjogi Akadémia tiszteletbeli tagja. A Brazil Ügyvédi Kamara Jogi Oktatási Bizottságának tagja - Paraná Állami Tagozat. Gyakorló ügyvéd. pauloschier@uol.com.br

** Az Unibrasil jogi mesterszakos hallgatója, alapjogok és demokrácia témakörben. Az emberi jogok kritikai elméletének szakértője az Universidad Pablo de Olavide, UPO, Sevilla, Spanyolország. A Positivo Egyetemen szerzett jogi diplomát (2012).

Jelen szöveg célja tehát annak bemutatása, hogy a normaelmélet hogyan működik és miként működik a neokonstitucionalizmus keretein belül, és miben különbözik az alkotmányosság elméleti mozzanatától.

2

ALKOTMÁNYOSSÁG ÉS A

NEOKONSTITUCIONALIZMUS

MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE

Mielőtt az alkotmányosságról és a neokonstitucionalizmusról beszélünk, meg kell érteni, hogy a jog folyamatosan számos változáson megy keresztül. A társadalmak történelmi dinamikája minden bizonnyal a központi oka ezeknek az átalakulásoknak, amelyeket a kultúrák és azok útjai mozgatnak. Az alkotmányjog esetében nem feledkezhetünk meg arról, hogy az emberi jogok elismeréséért és megvalósításáért folytatott küzdelem az a nagy háttér, amely előtt az alkotmányelmélet kibontakozik.

A feudalizmus és az abszolutista állam pillanatát meghaladva, amelyben a jogok nem voltak mások, mint állami kiváltságok, a jogállamiság nagy újdonságként hozta el a jogok egyetemességének eszméjét. Az egyetemes jogok, több mint az egyenlőség garanciája (de ez is), a hatalom korlátozásának és racionalizálásának jelszavaként működtek, a királyokat, nemeseket, papságot, klerikusokat, polgárságot és a negyedik rendet ugyanannak a jogrendnek vetették alá, amely a népszuverenitásból, és már nem az isteni akaratból eredt. Ezt a történelmi okok és küzdelmek által vezérelt változást egy bizonyos jusnaturalista diskurzus tette lehetővé.

Ebben az összefüggésben meg kell jegyezni, hogy az emberi jogok alapelvei valójában a "jusnaturalizmus" (FERRAZ JR , 2004, 172. o.) égisze alatt születtek, amely a jogi gondolkodás hagyományos áramlata, amely az "emberi ész" által elismert természetes jog létezésében hitt.

(...) a jusnaturalizmus alatt minden olyan álláspontot értünk, amely a pozitív jogon túl és azon felül egy objektív természetű, megváltoztathatatlan és a természetből származó, az emberi parancsok által meg nem cáfolható, megelőző rend létezését vallja, amelyben az emberi jog megtalálja forrását és alapját (FERNANDEZ-GALIANO, 1999, 420. o.).

A jusnaturalizmusban az ember számára védett jogokat "természetesnek" tekintették, és ezek megszerzéséhez elég volt csupán megszületni. Ebben az értelemben fogalmaz például Hugo Grócio ("La Pensée Politique"):

Grócio volt felelős a természetjog szekularizálásáért. A holland jogász úgy véli, hogy bizonyos jogok az emberi természetből fakadnak. Ezeket tehát nem a jogalkotó hozta létre, még kevésbé a jogalkotó adta meg. Az ilyen jogokat az őket elérő "helyes ész" azonosítja, amely az emberi lény ésszerű és társas természetére tekintettel értékeli "kényelmüket vagy kényelmetlenségüket" (FERREIRA FILHO, 2004, 10. o.).

Ennek a területnek a vitái a "Természeti és népi jog iskolájában" szerepeltek, ahol számos, az emberi jogok tökéletesítésére épülő tézist dolgoztak ki. Az úgynevezett "Emberi jogok" beépítése azonban csak a liberális alkotmányosság kontextusában kezdődött, abban az időszakban, amikor nagy érdeklődés mutatkozott az egyéni jogok szabályozása és garantálása, a szabadság összeegyeztetése iránt. Ez a tanítás a 18. században született, és az első politikai viták középpontjában állt, amelyek ezt alapvető fontosságúnak és alapvetőnek tartották. Celso Lafer "Az emberi jogok újjáépítése" című munkájában ebben az értelemben rámutatott, hogy:

A nyugati gondolkodástörténetben Hegel 1821-ből származó A jogfilozófia alapvonalai című műve nemcsak az új felekezet legnagyobb terjedésének kezdetét jelzi, hanem a természetjogi paradigma felbomlásának fontos állomását is (LAFER, 1999, 41. o.).

Bár a jogokat a liberális alkotmányosság jusnaturalista szemszögéből garantáló modell előrelépést jelentett az abszolutista állammodellhez képest, válságba került, főként a liberális piaci modell kimerülése miatt, amely az egyenlőség megteremtése helyett inkább növelte a társadalmi egyenlőtlenségeket. Továbbá az ebből következő "szociális kérdés" olyan társadalmi mozgalmakat indított el, amelyek nemcsak az alapjogok első generációjának emberi jogait ítélték el egy osztály - a burzsoázia - jogaiként, hanem az úgynevezett negyedik osztályt vagy a proletariátust is arra készítették, hogy új jogokért küzdjön (a választójog általánossá tétele mellett itt arra utalunk, amit hagyományosan az alapjogok második generációjának - a szociális jogoknak - neveznek). A liberális alkotmányosság modellje ráadásul bizonyos stabilitást biztosított a polgári racionalitásnak.

nemcsak a cenzusos szavazás, hanem az egyetemesség diskurzusa, egy olyan jog lehetősége, amelynek egyetlen forrása a parlament lett (az értelem és az általános akarat kifejezője), egy olyan jogfelfogás, amely a "nyitott jogtartalék" eszméjén alapul, és olyan szabályokon alapszik, amelyek gondoskodtak a jogfelfogás egységének biztosításáról, valamint a jog és a jogi norma ebből következő pozitivistá modellje. Az Alkotmány betöltötte az eljárások szabályozásának szerepét. A jogalkotó volt a megkérdőjelezhetetlen és ellenőrizhetetlen természetes jogok garanciája és kihirdetője. A jusnaturalizmus normativista pozitívizmussá alakult át.

A választójog általánossá tétele és az alapvető jogok új magjának garantálása nem volt elegendő a hatalom korlátozásának és a hatékony jogok biztosításának problémáinak megoldásához. Az alapvető jogok úgynevezett második generációja akadályokba ütközött (FERREIRA, 2004, 12. o.). A pozitivistá norma elmélete megakadályozta, hogy ezeket a jogokat alkalmazzák. Mivel normatív szerkezetük eltér a szabályokétól, ami megakadályozta és megakadályozza ma is, hogy az elveket a pozitivistá szubszumciós modell alapján alkalmazzák, az alkotmányos jogokat és elveket, amelyek alkotmányos helyet kaptak, nem alkalmazták. Úgy tekintettek rájuk, mint jogra váró jogokra, mint nem önállóan végrehajtandó normákra, nagyon korlátozott hatású programszerű normákra vagy legfeljebb szubszidiárisan alkalmazandó normákra. A szabályokra összpontosító pozitivistá szabályelméleti modell túlsúlya megakadályozta az Alkotmány teljes normativitásának megvalósulását. A törvényhozó továbbra is a "jogok ura" maradt, a parlament pedig a szuverenitás megkérdőjelezhetetlen székhelye.

Ez a keret azonban egy olyan válságos pillanatot is felfedez, amely a (választójog általánossá tételéből és a parlament pluralizálásából adódó) jogalkotási inflációs folyamatból ered, amely számos irracionális és ellentmondásos törvény (ALEXY, 1993, 87. o.) - amelyek közül sok egyébként tekintélyelvű volt -, valamint és mindenekelőtt a totalitarizmus különböző tapasztalataiban megnyilvánuló válságból, amelyet a szociális jogok és a formális jogállamiság koncepciójának összekapcsolása vezérelt és legitimált. És ebben az összefüggésben a pozitívizmus és annak szabályelméleti modellje válságba kerül.

Ez a modell, ahogyan azt már említettük, legitimálta a totalitárius tapasztalatokat, az alapvető és emberi jogok megtagadását - ahelyett, hogy megvalósította volna azokat. A két világháború és az azokkal járó kegyetlenségek keretében alakult ki.

A reakció akkor mind a nemzetközi jogból, mind a hazai alkotmányosságból származott. Ez utóbbi esetben a szubsztancializált alkotmányok teljes normativitást kezdtek követelni, lehetővé téve a jogalkotási tevékenység és a racionalitás ellenőrzését. Az alapvető elvek és jogok többé nem lehetnek

csak a jogra váró, normativitástól mentes, a jogalkotás ellenőrzését igazolni nem képes jogként értelmezhető. És itt, ezen a ponton kezdődik a jogi norma pozitivistá modelljének felülvizsgálatának szükségessége, felismerve, hogy a szabályok jogi normák, de az elvek is azok. Mindkettő azonban minőségi különbségekkel rendelkezik, és strukturálisan eltérő jogokat generál. Ez lesz a posztpozitívizmus előfeltevése.

Nagy filozófusok kezdték el az alapvető jogok doktrínájáról szóló vitákat, és apránként bővült és megújult a polgári, politikai, kulturális, gazdasági és társadalmi igényeknek megfelelően, sok más mellett, hogy biztosítsa jelenlétét minden nép és minden kor között, célul tűzve ki sérthetlenségét és egyetemességét tételét.

Ezen a ponton a pozitív jog annak a medrében volt, amit az emberek megerősítettek, vagyis az emberek által alkotott jog volt az, ami érvényes volt - a joghatóság jusnaturalista felfogása összeomlott.

Fokozatosan és a társadalmi igényeknek megfelelően a kormányok alkotmányaikban megerősítették az emberi jogok fátyla szempontjából fontosnak tartott alapvető jogok számos passzusát.

A jogi pozitívizmus elmélete tehát nem számolt az új alkotmányokkal és az új történelmi kontextussal. A pozitívizmus mindig is a tudományos objektivitásra törekedett (BARROSO, 2011, 126. o.). Ebben az értelemben a jog akkoriban egy olyan formalizmusra redukálódott, amely egy szabályrendszert az igazság egyetlen forrásaként fogalmazott meg. Így a formálisnak tekintett jognak, az államból eredő jognak ez az elmélete, amely gyakorlatilag párhuzamos megközelítést sorolt fel a jog és a szabály között, még elégtelenné vált. E hiányosság miatt számos ütközéssel szembesülve számos reflexió történt, mivel új irányt kellett adni ennek a jognak, így alakult ki a posztpozitívizmus, amely BARROSO (2011, 280. o.) szerint "(...) egy olyan diffúz eszmeiség ideiglenes és genetikai megnevezése, amelyben az alapjog-elmélet mellett a kritikai elméletből eredő, a jogon túli igazságosság és a minimális anyagi egyenlőség egyes eszméi is szerepelnek".

A neokonstitucionalizmus jelensége POZZOLO (2003, 191-193. o.) szerint akkor jelentkezik, amikor a jogi pozitívizmus elméletét tagadják, vagyis minden olyan kritikai vagy igazoló álláspont, amely szembemegy a pozitívizmus által hozott elképzelésekkel, a neokonstitucionalizmus védelmének tekinthető.

Ez a neokonstitucionalizmus a jogi elvek normatív erejének elismerését és a jogalkalmazás folyamatában betöltött jelentőségük elismerését javasolja,

Ebben az összefüggésben már nem releváns az az elképzelés, hogy az állam kényszerítő módon lép fel a személy magánéletében, ahogyan az a pozitívizmusban történt.

A neokonstitucionalizmus kifejezés általános vonalakban a háború utáni demokratikus alkotmányosságot jelöli, amely egy posztpozitivistai filozófiai kultúrában fejlődött ki, és amelyet az alkotmány normatív ereje, az alkotmányos joghatóság kiterjesztése és egy új hermeneutika jellemez (BARROSO, 2011, 288. o.).

Ebből az új felfogásból ered az a gondolat, hogy a politika és a társadalmi viszonyok igazságszolgáltatásának fontos lenne, mivel a gyakorlatnak együtt kell törvénykeznie a gyakorlattal, és nem szabad az elmélet tehetetlenségére bízni az alapjogok új tételeit.

Ez a neokonstitucionalizmus az egyik változásában lehetővé tette, hogy jelentős hatalomátcsoportosítást generáljon a törvényhozás és a végrehajtó hatalom szférájából az igazságszolgáltatás felé, mivel már nem egy formális, egyszerűen megírt szabálynak tekintették, hanem értékelő hatalommal kezdett rendelkezni. Ezen a ponton még több, különböző irányvonalú neokonstitucionalista szerző vitatermében is népszerűsíti magát.

Abban az aspektusban, amelyben az elvek és értékek alapvető kérdései kapnak értéket, érthető, hogy a juspositivizmus jogfelfogása elavult ezen az új koncepción belül.

Ami megkülönbözteti ezt a neokonstitucionalisták által védett alkotmányt a korábban értelmezett juspositivistai elképzelésektől, az az a tény, hogy az emberi és alapvető jogokat szabályozó elvek, amelyek a formalitással együtt járnak, mint a többi joggal szemben hierarchikusan magasabb rendűek.

A posztpozitívizmus bizonyos értelemben a pozitivistai és a jusnaturalista felfogás közötti harmadik útként jelenik meg: nem tekinti jelentéktelennek a jog egyértelműsége, bizonyossága és objektivitása vonatkozó követelményeit, de nem is tekinti azt a morálfilozófiától és a politikai filozófiától elszakítva. Így megkérdőjelezi a jog, az erkölcs és a politika elkülönítésének pozitivistai posztulátumát, nem azért, hogy tagadja az egyes területek tárgyának sajátosságát, hanem azért, hogy felismerje, hogy lehetetlen teljesen szegmentált, egymást kölcsönösen nem befolyásoló tereként kezelni őket (BARROSO, 2011, 84-87. o.).

Az egyik ellenérv az, hogy a juspositívizmus a jogot mint egyedi és szigorúan formális értelmet sorolja fel, amelynek minden konkrét esettel szemben engedelmeskedni kell, a másik, hogy minden más létező jog fölé helyezi, kérdés, hogy

hierarchikus. És végül, de nem utolsósorban az a kérdés, amely az alkalmazással mint módszerrel foglalkozik, amelynek a legkevésbé sem lenne köze a joghoz és az erkölchöz.

Ezért a neokonstitucionalizmus fő jellemzői közül a posztpozitivisták perspektívájában kiemelhetjük a normativitás elismerését az elveknek, az elvek és a szabályok közötti minőségi - strukturális - különbségtétel elismerését, valamint az alkotmányos szabályokhoz való széles körű hozzáférést minden hatalom számára (Alexy, 2008, 90. o.; Dworkin, 2002, 2. és 3. k.).

Ezek a jellemzők a szubsztancializált alkotmányok kontextusában egyrészt növelik a pluralizmust és a demokráciát axiológiai és politikai szinten (Zagrebelsky, 2007, 14-21., 37-39. és 147. o.), másrészt azonban nyilvánvalóvá teszik az alkotmány egyesek által fluiditásnak vagy képlékenységgel nevezett kérdését (Zagrebelsky, 2007, 15. o.).

Az alapjogok területén ez a képlékenység olyan tényezők kombinációjából ered (mint például a legmagasabb hierarchikus szint általi védelem, a maximális normatív erő, a védelem tárgyának maximális jelentősége és a jogok maximális meghatározatlansága), amelyek együttesen az alkotmány értelmezésének olyan modelljéhez vezetnek, amelyben az alapjogok egyszerre mélységesen demokratikusak és antidemokratikusak (Alexy, 2003, 32-37. o.). Ez utóbbi esetben - amelyben az alapvető jogok a többséggel szembeni aduázként jelentkeznek (Dworkin, 2002, X. o.) - nyilvánvaló, hogy e jogok védelmének tartalmát és mértékét illetően komoly nézeteltérések vannak (Novais, 2006, 22. o.). Így beszélhetünk az alkotmánybíráskodás szintjén "ellentöbbségi ellenvetésről" (Bickel, 1986, 16. o. és köv.), valamint megfigyelhetjük az alapjogok értelmezésében a konszenzus lehetőségéről, az úgynevezett nehéz ügyekben az egyetlen helyes válasz lehetőségéről (Dworkin, 2000, 5. k.) vagy éppen az alapjogi döntések racionalitásáról szóló viták megjelenését (Alexy, 2004, 48-82. o.). Az igazságszolgáltatás az alkotmány képlékeny paraméterei alapján kezdi ellenőrizni a parlamenti döntések legitimitását. És ha az biztos, hogy a törvényhozó hatalom körében hozott törvény a választójogon keresztül a demokratikus legitimitás előfeltételét hordozza, akkor ugyanez nem fordul elő a bírói hatalom körében. És ez a kérdés egyre fontosabbá válik.

Valójában egyre inkább elismerik, hogy a jog, miközben a normatív helyességgel kapcsolatos kérdésekkel kell foglalkoznia, a ténybeli és diszkurzív helyességgel való törődésen alapuló válaszokat is megköveteli (Alexy, 2007, 105. o. és a továbbiakban; Sieckmann, 2006, 2019. o. és a továbbiakban). Elkerülhetetlen, hogy a jog az elvek elméletének perspektívájában nyitottá váljon az erkölcsi sík felé. És ilyen okból merül fel az összes

a fentiek szerint a döntések ellenőrizhetőségével, a jogalkalmazási folyamat racionalitásával, a döntésközpontúság és a túlzott szubjektivizmus megfékezésének szükségességével kapcsolatos aggodalmak (Marrafon, 2010, 151-154. o.).

Az ilyen aggodalmaknak van értelme, mivel a vázolt keretben azt lehet érzékelni, hogy a bírói testület, a többséggel ellentétes módon, elkezdi ellenőrizni a Parlament döntéseit, a demokratikus legitimitás erős terhével felruházva, az Alkotmány folyékony paraméterei alapján, lehetővé téve, hogy ebben az ellenőrzésben a nehéz racionalitás ellenőrzésének erkölcsi és szubjektív adatai erősen beavatkozzanak.

Így a pozitívizmus és a posztpozitívizmus, illetve az alkotmányosság és a neokonstitucionalizmus között számos ellentét van, és ezek a különbségek nagyszerű vitákat biztosítanak a témával kapcsolatban, amint azt az alábbiakban látni fogjuk. A posztpozitívista neokonstitucionalizmus valójában olyan kérdések új sorával szembesül, amelyek a liberális pozitívista alkotmányosság kontextusában elképzelhetetlenek voltak.

3 A POZITIVIZMUS ÉS A POSZTPOZITIVIZMUS NORMAELMÉLETE KÖZÖTTI FŐ KÜLÖNBSÉGEK ÉS AZ EZEKET A KÜLÖNBSÉGEKET MEGHATÁROZÓ OKOK

A pozitívizmusban a norma elmélete valójában az emberben rejlő jogból ered, a normával szemben erőltetett formalizmus az emberi akaratból ered.

Ezt a normát a jogban szigorúan tudományos szabályként vezetik, amely képes "bármilyen" igényt kielégíteni, és nem beszélhetünk rugalmasságról, amikor a pozitívista elméletről van szó, vagy akár a súlyozásról olyan esetekben, amikor az elvek ütköznek. SCHIER (2009, 98. o.) szerint "a szabály egy ténynek az állam által adott absztrakt leírása volt, következményekkel együtt. A valóságos világból származó tények csak logikus feltételezések voltak a Törvény, a norma megvalósításához". A pozitívizmusban a norma elsősorban a tiszta jogelmélet modelljéből ered, érvényessége az időbeli tértől függ, nem korlátlan, történelmi tényezőktől függ, és lehet pozitív vagy negatív, objektív érvényességgel.

Ugyanakkor, még ha korlátozottan is, de a jelenlegi formájában általánosan alkalmazható. A pozitivisták úgy vélik, hogy az emberi, szociológiai és történelmi viszonyokat illetően a megfigyelés módszerével lehet leírni és rekonstruálni az igazságot. A módszer tehát a pozitívizmusban nagy jelentőségű szerepet tölt be: biztosítja a

az értelmező objektivitása, semlegessége, hogy a szubjektivitás ne zavarja a "norma akaratában" vagy a "jogalkotó akaratában" foglalt igazságot. Így biztosított a szabályrendszerekben szereplő liberális értékek túlsúlya. A pozitivista sémát tehát a szabályok, a szubsumció, a semlegesség, a jogalkotó túlsúlyának, a jog és az erkölcs szétválasztásának modellje uralja. És éppen ezért következik az a diskurzus, hogy az elvek nem jogi szabályok, vagy ha azok, akkor nem rendelkeznek elégséges normatív sűrűséggel ahhoz, hogy közvetlenül szabályozzák az emberi magatartásokat, és ezáltal szubjektív jogokat generáljanak (SCHIER. 2009, 103. o.).

Ezt a modellt meggyengítette az elméleti pillanat és a neokonstitucionalizmusok valósága.

Ezen elméletek szemszögéből nézve a jog, legalábbis a hagyományos (pozitivista, kelsen-i és kifejezetten liberális) megközelítés szerint (i) nem lehet semleges vagy ahistorikus, amennyiben szorosan kapcsolódik a társadalom hatalmi viszonyaihoz; (ii) nem állhat semmilyen "közjó" vagy "közérdek" szolgálatában (...), (iii) nem lehetett emancipatorikus, mert ideológia lévén csak a valós társadalmi ellentmondások (viszonyok) és az osztályuralom elfedésére szolgált (SCHIER, 1999, 30-31. o.).

A posztpozitívizmus normaelmélete egy szélesebb, erkölcsi jellegű csomagot hozott az alapvető jogok és elvek alkalmazására vonatkozó elvi, értékkelő prizma alá.

A posztpozitívista kontextusban ugyanabban a jogrendszerben a normák összetettsége (szabályok és elvek egyidejű létezése), a strukturális összetettséggel felruházott normák (ezt fejezi ki például az alapjogok kettős dimenziójának gondolata), és itt a különbségtétel felismerése, miszerint a szabályok végleges jogokat, az elvek pedig - mint az optimalizálás megbízásai - *prima facie* jogokat biztosítanak, ami kihatással lesz például az alapjogok ténybeli alátámasztásáról szóló vitára.

A normának ebben az összefüggésben az alkotmányos előírásokhoz kell kapcsolódnia minden olyan dimenzióban, amelyre az alapvető jogok argumentatívan utalnak.

4 A POSZTPOZITIVIZMUS NORMÁJA, ÉS HOGY LÉTEZIK-E A POSZTPOZITIVIZMUSBAN EGYSÉGES NORMAMODELL?

A posztpozitivizmus számára a norma modellje nem egyedi. A norma nyitott. ALEXY (1993, 50-80. o.) ebben a sorban az alapjogok szerkezetéről beszél, amely szabályokból és elvekből áll (kombinált elmélet). Az alapjogok azonban eleve inkább az optimalizálás megbízásai, amelyek *prima facie* jogokat generálnak, és amelyek a konkrét esetben, amikor ütköznek, kihívást jelentenek a harmonizációra (ÁVILA, 2009, 30. o.). Így az ütközésben lévő elvek mérlegelhetők, míg a végleges jogok átadására vonatkozó szabályok érvényességi kritériumok alá tartoznak.

Ez az elméleti modell, amely eltér Alexytől és bizonyos mértékig Dworkintól, nem az egyetlen, amely a posztpozitivista neokonstitucionalizmus kontextusában létezik.

Hagyományosan vannak bizonyos kritériumok a szabályok és az elvek megkülönböztetésére, és ezen a vonalon mennyiségi és minőségi különbségről vagy gyenge és erős kritériumokról beszélünk. Alexy és Dworkin az erős vagy minőségi megkülönböztetés vonalán dolgozik.

A minőségi kritérium szempontjából a szabályok és az elvek, mint említettük, strukturális különbségekkel rendelkeznek. Ha két szabály ütközik, akkor csak az egyiket kell kiválasztani, és ha az elvek ütköznek, akkor a nagyobb erővel, nagyobb súllyal bíró elv fog érvényesülni, ami feltételes elsőbbséget vagy elsőbbséget teremt. ALEXY (1993) számára az arányosság elvének alkalmazásából az elvi kollízió megoldása az ún. kollíziós törvényt generálja, amely révén meghatározható, hogy egy bizonyos elv bizonyos ténybeli és jogi feltételek között elsőbbséget élvez egy másik elvvel szemben, amellyel ütközik. Ez a feltételes precedens olyan szabállyá válik, amelyet más esetekre is kivetítenek. Ezen a ponton a kiegyensúlyozás gondolata különleges szerepet kap: az elvek ütközésében a kiegyensúlyozás az arányosság elvén keresztül lehetővé teszi a feltételekhez kötött precedensek meghatározásának kritériumainak megteremtését. Más szóval, az arányosságon alapuló mérlegelés olyan kritériumokat hoz létre, amelyek alapján egy konkrét esetben meghatározható, hogy egy elv hogyan és milyen feltételek mellett érvényesül más elvekkel szemben. Olyan modellről van tehát szó, amely lehetővé teszi az egyes konkrét esetek megfelelő eldöntését, de egy kritériumok által meghatározott érvelési racionalitásból kiindulva. Ebben a modellben az a feltételezés érvényesül, hogy a normák különböznek a parancsolatoktól vagy a nyelvi kijelentésektől. A normát nem a jogalkotó adja meg előzetesen, hanem minden egyes konkrét esetben kialakul.

De nem Alexy modellje az egyetlen, amely a posztpozitivizmus kontextusában létezik. Nem minden posztpozitivista normaelmélet engedi meg az elvek alkalmazását azáltal,

hogya

kiegyenlítés. Ebben az esetben elismerik az elvek normatív erejét, de azok a szabályok modellje alapján alkalmazhatók, és nyitottak a valóság és az erkölcs felé. Úgy tűnik, ez Friedrich Müller esete.

MULLER (2000, 21. o.) szerint "a norma nem korlátozódik a szövegre, hiszen egy olyan jogi világban vesz részt, amely végül is egy kapcsolati hidat hoz létre a valósággal, vagyis a norma értékeli a konkrét esetet, és a valóságból legitimálódik a szöveg". Müller híres kifejezése, hogy a szöveg vagy a nyelvi kijelentés csak a normatív jéghegy csúcsa. Müller számára a norma egy összetett konkretizálódási folyamat terméke, amely több mozzanatot foglal magában. Ez a konkretizálási folyamat a következő struktúrára bontható: (1) a *szöveg* létezése és szemantikai ellenőrzése; (2) a *szöveg* értelmezése a megfelelő jelentéstulajdonítással; (3) a tényszerű, valós, empirikus összetevő (a megoldandó probléma) létezése és ellenőrzése; (4) e tényszerű valóság értelmezése és végül (5) a ténybeli és szöveges összetevők kontextualizálása (CANOTILHO. 1991, 223-224. o.).

Az első két mozzanat (a szöveg és annak értelmezése) együttese azt eredményezi, amit Friedrich Müller konvencionálisan *normatív programnak* nevezett; a harmadik és negyedik mozzanat (a reális, tényszerű komponens és annak értelmezése) együttese az úgynevezett *tartományt* vagy *normatív szektort* eredményezi, és végül a *normatív program* és a *normatív szektor kontextualizálása*, a *normát* kapjuk. A szabály itt tehát nem az értelmezés kiindulópontja, és igenis, e tevékenység végterméke lenne, ahogyan Canotilho (1991, 225. o.) emlékeztet.

Ezért a *normatív programot* úgy értelmezzük, mint "egy részleges konkretizálási folyamat (tehát egy globális konkretizálási folyamatba illesztett) *eredményét*, amely alapvetően a *normaszöveg értelmezésén* alapul. Ezért a norma nyelvi kimondását a konkretizálási folyamat (nyelvi adatok) kiindulópontjának tekintették" (SCHIER. 2007, 93. o.). A *normatív szektor* viszont egy második részleges konkretizálási folyamat eredménye, amely főként empirikus elemek (valós adatok, azaz a valóságból a norma által kivágott adatok) elemzésén alapul.

Végül a *normatív program* és a *normatív szektor kontextualizálásával* (kapcsolatával) jön létre az alkotmányos norma. Érdeemes megjegyezni, hogy a kontextualizálás pillanata a konkretizálási folyamat csúcspontja, mivel a norma itt nyílik meg a társadalmi valóság felé, anélkül azonban, hogy szem elöl tévesztenénk a jogi elemet. Így ez a pillanat lehetővé teszi a jog nem redukcionista, az interdiszciplinaritás felé nyitott olvasatát, amely a jogszerűséget többé nem korlátozza a reális vagy tényszerű térre. Ebből a szempontból, bizonyos értelemben, ahogy fentebb említettük, a

elméleti kétpólusúság az alkotmány normatív erejét illetően: sem a hatalom valós tényezői, sem a "papírlap" nem érvényesül, mivel mindkettő ugyanazt az interaktív/kapcsolati valóságot integrálja. A jogi alkotmány (a szöveg, a papírlap) csak a normatív *jéghegy* csúcsaként jelenik meg, nem alkotja a teljes jogi valóságot, amely továbbra is igényt tart az alapjára, anyagiasságára és ténytudására.

E konkretizálási folyamat végén az elvek szabályokként alkalmazhatók, mivel előre meghatározott hatókörrel rendelkeznek. Ezen a vonalon egy olyan modellt kapnánk, amelyben az elvek a posztpozitivisták kontextusban normativitással lennének felruházva, nyitottak lennének a valóságra, párbeszédet folytatnának az erkölccsel és az értelmező szubjektivitásával, de soha nem engednék meg a normatív jelenségre vonatkozó mérlegelést vagy súlyozó ítéleteket.

A norma ugyanis Müller számára az értelmezés terméke, és csak a konkrét esetek alapján valósul meg. Müller számára azonban a törvény vagy az alkotmány szövege mindig a kiindulópont és egyben az alkalmazás határa is.

5 AZ ELVEKEN ALAPULÓ JOGI MODELL ELFOGADÁSA, AMELY SZÜKSÉGES, DE NEM ZÁRJA KI A SZABÁLYOKON ALAPULÓ MODELLT

Az alkotmányos alapvető normák, ahogyan azt már korábban említettük, nagy jelentőségre tettek szert a második világháború után, amikor a kizárólag szabályokon és egy sajátos, a racionalitás kontrollját nem lehetővé tevő jogfelfogáson alapuló törvényességi állapotból eredő atrocitásokra adott válaszként új alkotmányok születtek, ahogyan ZAGREBELSKY (2007, 112. o.) emlékeztetett.

Az elvek ebben az összefüggésben a törvények racionalitásának feltételeként és korlátjaként lépnek be a rendszerbe.

Las reglas son aplicables a la manera del todo o nada, Del aut-aut. Si se Dan lós hechos previstos por una regla y La regla es válida, entonces debee ceptarse La respuesta que ésta proporciona, sin escapatoria ni mediación posible. No sucede así com los principios, porque éstos presentan una dimensión que lās reglas no poseen: La del peso y La importancia (ZAGREBELSKY, 2007, p.125).

Ennyiben pedig az elvi jogok a pluralista társadalom számára kényelmesebbek, mivel azok folyamatos változásban vannak. Képesek arra, hogy

az egyensúly helyreállítása, ahogy az értékek módosulnak egy társadalomban. ZAGREBELSKY (2007, 147. o.) szerint "a La práctica de la aplicación judicial, el carácter razonable del derecho se evidencia en sus dos momentos: la categorización de los casos a la luz de los principios y la búsqueda de la regla aplicable al caso".

Valójában azonban az elveket nem lehet elszigetelten szemlélni, mert a szabály alkalmazása rajtuk keresztül történik. A konkrét esetben elő kell mozdítani e két szféra közötti kapcsolatot, mert az elvek alkalmazása a szabályok elkülönítése nélkül is ésszerű.

Fő szempontnak tekintjük azonban azt a tényt, hogy igazolni kell a csak szabályok által alkotott rendszer létezésének abszolút lehetetlenségét (mivel nem lennének biztonságos kritériumok az ütközések megoldására és a nehéz esetek megoldására), valamint lehetetlen lenne egy csak elvek által alkotott rendszer létezése (a kinyilatkoztatások hatalmas pontatlansága miatt, ami kétségeket keltene a konkrét helyzetekben való cselekvés pontos módját illetően). Ezért a rendszernek szabályokra és elvekre van szüksége, amelyek különböző funkciókat töltenek be a jogrendszerben (SCHIER, 2009, 104).

A szabályok modelljének kizárásáról szó sincs, tekintve, hogy az elvek törvénye a posztpozitivizmus által elfogadott modell. És ebben a sorban nem szabad elfelejteni, hogy maga Alekszij, az alapjogok elvek szerinti elméletének egyik fő védelmezője valójában nem egy "tisztá modellt", hanem a szabályok és elvek kombinált modelljét védi, amelyben egyébként az előbbiek nagyon erős szerepet játszanak, elég, ha csak arra gondolunk, hogy Alekszij nem fogadja el a szabályok kiegyensúlyozását, sőt, azt is védelmezi, hogy egyes formális elvek (például a jogszerűség vagy a hatáskörök elosztása) nagyon erős argumentációs terhet követelnek meg, hogy leküzdjék).

Sőt, bizonyos mértékig SANCHIS (2003, 118. o.), amikor azt védi, hogy "az elvek és az alapjogok kéthatáros és kettős értelmű funkciót töltenek be", elismeri, hogy az elvek bizonyos esetekben szabályként viselkednek. Ezért az egyik modell nem zárja ki a másik részvételét a konkrét esetben. Elmondható, hogy az elvi alapú jog és a szabályalapú modell kétirányú.

A neokonstitucionalizmusban, ha igaz is, hogy több elvet, több kiegyensúlyozást, több alkotmányt, több értéket lehet alkalmazni, ez nem jogosít fel arra az állításra, hogy az egész rendszer ezekre redukálódik.

No es cierto, ni siquiera en el neoconstitucionalismo, que la ley sea una mera ejecución del texto constitucional, pero si es cierto que éste impregna cualquier materia de regulación legal, y entonces la solución que dicha regulación ofrezca nunca se verá por completo exenta de la evaluación judicial a la luz de la constitución (SANCHIS, 2003, p. 120).

Ezen a ponton az erkölcs nagy erővel lép be az elvekről és az alapvető jogokról szóló döntésekbe, figyelembe véve a módszertani értelmezést, és beleértve az elvek által szabályozott konstruktív szempontokat (ALEXY, 1993, 117. o.).

Ez annak elismerését jelenti, hogy a szubjektivitás az erkölcsön keresztül részt vesz a norma konkretizálásának (ha Müller modelljét fogadjuk el) vagy a kiegyensúlyozásnak (ha Alexy modelljét fogadjuk el) a pillanatában. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kiegyensúlyozás vagy a konkretizálás folyamata akarati aktus, diszkrecionális, voluntarista döntések aktusa lenne. Mind Alexyben, mind Mullerben - modellként tekintve - olyan érvelési és módszertani elméletek fejlődtek ki, amelyek nem az objektivitást, az egyetlen igazságot vagy a helyes döntést igyekeznek garantálni, hanem inkább a racionalitást és a döntések ellenőrizhetőségét igyekeznek garantálni az elveken keresztül.

A posztpozitivisták szakaszban az elvek, mint az igazságosság kifejeződései, az alkotmányok "szívét" jellemzik, megvilágítva a jogdogmatika minden kérdésének olvasatát. Elfogadhatatlan, hogy a törvények alkotmányosságának elemzése napjainkban pusztán formai megítélésre korlátozódik. A jogalkalmazás során a princípiumdogmatika pillanatában a konkrét esetek megoldásának anyagi, tartalmi megfelelőségét az alkotmányban pozitívizált igazságossági normákkal való összhangját írja elő (SCHIER, 2009, 107. o.).

6 A LEGMEGFELELŐBB MODELL?

Az elmondottakból nem lehet azt a következtetést levonni, hogy van egy megfelelőbb modell, mint egy másik. Még azért is, mert a jog között a szabályok vagy elvek szempontjából lehetetlen megvédeni a tiszta modell életképességét. Még az elvek modelljének legerősebb védelmezői, mint Alexy és Sieckmann sem értik, hogy a csak elvekből álló modell életképes. Ugyanez mondható el a szabályok szerinti jog modelljének védelmezőiről is (amely még a posztpozitivisták perspektívában is védhető, ahogyan azt Müller is bemutatta). A különbség az, hogy például Muller esetében az alapelvek

normativitással vannak felruházva, nyitottak a valóságra, megengedik az előmegértés szférájának nagyobb mértékű beavatkozását, de a szubszumció révén alkalmazzák, nem engednek meg megfontolásokat. Valójában szükség van az egyensúlyra, a két modell összefonódására.

Figyelembe kell venni a konkrét eset megfelelőségének kérdését, mivel a jog nem matematika, még kevésbé univerzális, vannak olyan konkrét esetek, amelyeket a megfelelőség gondolatából kell kidolgozni.

POZZOLO (2003) nem ok nélkül állítja, hogy figyelembe kell venni, hogy az elvek modellje paradigmaváltást jelentett a pozitivista elmélet alkalmazása között az alkotmány új koncepcióján belül, amelyet neokonstitucionalizmusnak neveznek.

Ebben az értelemben BOBBIO (1994) a pozitivista elméletében kiemeli néhány olyan pont bemutatását, amelyek a jognak mint az igazságszolgáltatás eszközének alkalmazásáról szóló új gondolat összeegyeztetlenségét bizonyítják a juspositivista koncepcióban. Elvileg óvatosságnak kell lennünk, amikor a jogot az erkölcsi elfogultság alapján értelmezzük és alkalmazzuk, mivel előfordulhat, hogy az nem illeszkedik az aktuális kontextushoz, és akkor az elvként meghatározott értékekkel ellentétes hatásokat okoz.

Szükséges értékelni, hogy a döntést milyen módon fogják eldönteni, amellett, hogy figyelembe kell venni a jogi szöveget, mint formális jogforrást, minden egyes konkrét esetben szubjektív kérdéseket kell elhelyezni. Ebben az értelemben ésszerű a kiegyensúlyozó modellt követni, de ügyelve arra, hogy a kiegyensúlyozás itt nem jelent döntést vagy voluntarizmust. Erre a veszélyre maga Alexiosz hívja fel a figyelmet:

A kiegyensúlyozás gondolatával szemben gyakran hangzik el az az ellenvetés, hogy ez nem egy racionális ellenőrzésre nyitott modell. Az értékek és elvek nem szabályozzák saját alkalmazásukat, ezért a mérlegelés a mérlegelő mérlegelési jogkörébe tartozik. Ahol az egyensúlyozás elkezdődik, ott ér véget a normák és módszerek általi ellenőrzés. Ez teret nyitna a bírák szubjektivizmusának és döntésközpontúságának (ALEXY, 1993, 164).

Mindig szem előtt kell azonban tartani, hogy ez a döntési nyitottság nem a kiegyensúlyozottság vagy az arányosság fogalmából fakad. Még a pozitívizmusban vagy Muller posztpozitivisták modelljében is helyet kap a decisionizmus (SILVA, 2009, 3. és 4. fejezet).

7 KÖVETKEZTETÉS

A posztpozitivistá neokonztitucionalizmus kontextusában a jogi szabály elmélete ellenére fontos szempontokat állapítunk meg, amelyek az alkotmányjogban bizonyos változásokat alapoztak meg. Ezek olyan kérdéseket vetettek fel, amelyek korábban nem működtek kiegyensúlyozottan a jogalkalmazói tevékenységben, vagyis olyan szabályok és elvek alkalmazásaként, amelyek nem mindig léteztek egyazon konkrét ügyben, de ma, a neokonztitucionalista kontextusban lehetséges e két szféra egyensúlyba hozása.

Ezzel a paradigmaváltással azt a következtetést lehetett levonni, hogy az igazságszolgáltatás fontos szerepet játszott abban, hogy a konfliktusok megoldása igazságosabb, vagy legalábbis racionálisabb és ellenőrzöttebb módon történjen. Ez a kiegyensúlyozás, mint a legkiegyensúlyozottabb és legmegfelelőbb jogi eszköz alkalmazására ad okot, azonban nagy körültekintéssel kell alkalmazni, hogy ne hozzon létre egyfajta döntést vagy voluntarizmust, ahogyan azt ebben a cikkben vizsgáltuk.

HIVATKOZÁSOK

ALEXY, Robert. **Diskurzív alkotmányosság.** Hagyományos. Luis Afonso Heck. Porto Alegre: Livraria do Advogado, 2007.

. **Epilógus az alapjogok elméletéhez.** Hagyományos. Carlos Bernal Pulido. Madrid: Colegio de Registradores de La Propiedad, Mercantiles y Bienes Muebles de España, 2004.

. **Los derechos fundamentales en el estado constitucional democrático.** In: CARBONEL, Miguel (ORG.). Neokonztitucionalizmus(ok). 2. kiadás, Madrid: Editorial Trotta, 2005.

. **A kiegyensúlyozásról és a szubszumálásról: strukturális összehasonlítás.** Ratio Juris, 16. kötet, 4. szám, 433-449. o., 2003. december.

. **Alapvető jogok elmélete.** Hagyományos. Virgílio Afonso da Silva. São Paulo: Malheiros, 2006.

. **Jogi érvelélmélet.** Hagyományos. Zilda Hutchinson Schild Silva. 2. kiadás, São Paulo: Landy, 2001.

. **Teoria de los Derechos Fundamentales.** Ernesto Garzón Valdés fordítása. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales, 1993.

ÁVILA, Humberto. "NEOKONSTITUCIONALIZMUS: A "TUDOMÁNY ÉS A TUDOMÁNYOSSÁG" KÖZÖTT DIREITO" ÉS A "TUDOMÁNY TÖRVÉNYE". Állami jog elektronikus folyóirat (REDE), Salvador, Brazil Közjogi Intézet, 17. szám, 2009. január/február/március. Elérhető az interneten:< <http://www.direitodoestado.com.br/rede.asp>>. Hozzáférés: 2013. október 15.

BARCELLOS, Ana Paula de. **Ponderação, Racionalidade e Atividade Jurisdicional.** Riode Janeiro: Renovar, 2005.

BOBBIO, Norberto. **A jogrendszer elmélete.** 4 kiadás, Brasília: EdUNB, 1994.

CANOTILHO, José Joaquim Gomes. **Direito Constitucional e Teoria da Constituição (Alkotmányjog és alkotmányelmélet).** 3.szerk. Coimbra: Almedina, 1999.

. **Direito constitucional,** 5. kiadás. Coimbra: Almedina, 1991. CARBONELL, Miguel. **Neokonstitucionalizmus(ok).** Madrid: Editorial Trotta, 2003.

COMANDUCCI, **Formas de Neoconstitucionalismo:** um reconecimento metateórico. Curitiba: Juruá, 2003.

DWORKIN, Ronald. **A jogok komolyan vétele.** São Paulo: Martins Fontes; 2002.

. **Elvi kérdés.** Hagyományos. Luis Carlos Borges. São Paulo: Martins Fontes, 2000.

FERNÁNDEZ-GALIANO, A. El iusnaturalismo. In: _____; CASTRO CID, B. de. **Lecciones de teoría del derecho y derecho natural**. 3.szerk. Madrid: Universitas, 1999.

FERRAZ JR., T. S. **A ciência do direito**. 2.szerk. São Paulo: Atlas, 1986.

FERREIRA FILHO, Manoel Gonçalves. **Alapvető emberi jogok**. 7.szerk. São Paulo: Saraiva, 2005.

FERREIRA FILHO, Manoel Gonçalves. **Jogállamiság és alkotmány**. São Paulo: Saraiva, 1988.

GUASTINI, Riccardo. **La "constitucionalización" del ordenamiento jurídico: el caso italiano**. In: Idem. Estudios de teoría constitucional. Mexikó/DF: Fontamara; 2003.

LAFER, C. **A Reconstrução dos direitos humanos: um diálogo com o pensamento de Hannah Arendt**. São Paulo: Cia das Letras, 1988.

Lumen Juris, 2009.

MARRAFON, Marco Aurélio. **A döntés összetett jellege alkotmányos ügyekben: igazságról szóló diskurzusok, hermeneutikai radikalizáció és etikai megalapozottság a jogalkalmazási gyakorlatban**. Rio de Janeiro: Lumen Juris, 2010.

MULLER, Friedrich. **Az alkotmányjog munkamódszerei**. Max limonad: São Paulo, 2000.

MULLER, Friedrich. **Tesis acerca de la estructura de las normas jurídicas**. CEPC: Madrid, 1989.

NOVAIS, Jorge Reis. **Alapvető jogok: Trumps a többséggel szemben**. Coimbra: Coimbra Editora, 2006.

POZZOLLO, Susanna. **Egy kétértelmű alkotmányosság**. In: CARBONELL, Miguel. Neokonstitucionalizmus(ok). Trotta: Madrid, 2003.

PRIETO SANCHÍS, Luis. **Constitucionalismo y positivismo**. México/DF: Fontamara;1997

SANCHÍS, Luis Prieto. **Justicia constitucional y derechos fundamentales**. Trotta: Madrid, 2003.

SARMENTO, Daniel Sarmiento. Az **alkotmányértelmezés**, az előértelmezés és az értelmező intézményi kapacitása. in: Cláudio Pereira de Souza Neto, Daniel Sarmiento és Gustavo Binenbojm (coord.). 20 éves az 1988-as szövetségi alkotmány. Rio de Janeiro: Editora

SARMENTO, Daniel. **Alkotmányos mindenhatóság**: Az érem két oldala. In: A Constitucionalização do Direito: Fundamentos teóricos e aplicações específicas. Souza Neto, Cláudio Pereira de e Sarmiento, Daniel(coord.) Rio de Janeiro: Lumen Juris Publisher, 2009

SCHIER, Paulo Ricardo. Direito constitucional: **anotações nucleares**. Curitiba: Juruá, 2007.

. **A jog alkotmányosítása az 1988-as alkotmánnyal összefüggésben**. In: CLÈVE, Clèmerson Merlin (ORG.). Direito constitucional brasileiro. Az alkotmány és az alapvető jogok elmélete. São Paulo: Revista dos Tribunais, 2014, 1. kötet.

. **Filtragem constitucional**: construindo uma nova dogmática jurídica. Porto Alegre: Sérgio Antônio Fabris szerkesztő, 1999.

. **Az alkotmányos szűrés új kihívásai a neokonstitucionalizmus idején**. Crítica Jurídica.RevistaLatinoamericana de Política, Filosofía y Derecho, n. 24, p. 135, 2005.

SIECKMANN, Jan-R. **El modelo de los principios del derecho**. Bogotá: Universidad Externado de Colombia, 2006.

SILVA, Virgílio Afonso da. **Alapvető jogok**: alapvető tartalom, korlátozások és hatékonyság. São Paulo: Malheiros, 2009.

WOLKMER, Antonio Carlos. Az **"új" jogok Brazíliában**: az új jogi konfliktusok alapvetése. São Paulo: Saraiva, 2003.

ZAGREBELSKY, Gustavo. **El derecho dúctil**: ley, derechos, justicia. Hagyományos. Marina Gascón.

7. Madrid: Editorial Trotta, 2007.

ABSZTRAKT

Ez a cikk célja, hogy elemezze a különbségeket, a jogi norma elméletének szempontja szerint a posztpozitivistá neokonstitucionalizmus és az alkotmányosság között, bemutattva, hogy a szabályok és elvek közötti különbségtétel hogyan fejlődött és kapcsolódik az alkotmányelmélet ezen különböző pillanataihoz, és erős hatást gyakorol az alapjogok dogmatikája szempontjából.

Kulcsszavak: pozitívizmus. Posztpozitívizmus. Alkotmányosság. Neokonstitucionalizmus. A jogi norma elmélete. Alapvető jogok.